

N:o 72.

Ank. till Riksd. Kansli den 6 Maj 1876, kl. 9 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändring i tiden för utbetalning af det till åstadkommande af jernvägsförbindelse emellan landskapet Dalsland och Smaalenenes amt i Norge beviljade anslag.

(R. A.)

Under förutsättning och förbehåll, att Dalslands jernvägsaktiebolag tillvägabrungade dels genom aktieteckning minst en million riksdaler och dels genom aktieteckning och frivilliga bidrag eller ock, i mån af behof, genom upptagande af amorteringslån mot obligationer tre millioner riksdaler, eller tillsammans $\frac{4}{5}$ af den beräknade kostnaden för anläggning af jernväg från Sunnanå hamn vid Wenern öfver Mellerud till riksgränsen vid Högen, en norsk statsbana till mötes, föreslog Kongl. Maj:t 1874 års Riksdag att bevilja bolaget, såsom bidrag till nämnda jernvägsanläggning, ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af en million riksdaler, att utgå med en tredjedel, eller $333,333\frac{1}{3}$ kronor, under hvarje af åren 1875, 1876 och 1877, emot vilkor, bland andra, att bolaget skulle vara skyldigt underkasta sig de bestämmelser, Kongl. Maj:t, för bolagets rättighet att tillgodonjuta anslaget, kunde till säkerhet för jernvägsanläggningens fullbordande och framtida underhållande finna lämpligt meddela.

Denna nådiga proposition blef af Riksdagen på det sätt bifallen att, såsom bidrag för byggande af en jernväg från Sunnanå hamn vid Wenern öfver Mellerud och Westra Ed vid sjön Stora Lee till lämplig anknytningspunkt vid riksgränsen, en norsk statsbana till mötes, hvilken jernväg borde erhålla samma spårvidd och byggnadssätt, som de dittills färdigbyggda stambanorna, till Kongl. Maj:ts disposition ställes ett belopp af en million kronor,

hvilket statsbidrag, så snart sådan visshet, som af Kongl. Maj:t pröfvades tillräcklig, förefunnes, att en jernväg med samma spårvidd samtidigt anlades emellan anknytningspunkten vid riksgränsen och Kristiania, finge af Kongl. Maj:t tillförsäkras det bolag, som förbunde sig att anlägga och inom slutet af år 1879 fullborda samt för allmän trafik upplåta samma jernväg, äfvensom att i öfrigt uppfylla alla de vilkor, som Kongl. Maj:t för statsbidragets erhållande kunde finna för godt i nåder föreskrifva; dock att det beviljade statsbidraget icke finge till vederbörande utbetalas förr, än jernvägen blifvit inom föreskrifven tid färdigbyggd och med allt hvad dertill hörde afsynad och godkänd samt till allmän trafik upplåten.

Sedan derefter Stortinget den 4 Juni 1874 bestämt, att en redan förut vilkorligt beslutad bredspårig jernväg skulle från Kristiania dragas genom Ski till Monsrud och derifrån i två särskilda linier till Sarpsborg, hvarifrån den skulle fortsättas till Fredrikshall och vidare förbi Femsjön till riksgränsen vid Högen; samt styrelsen för Dalslands jernvägsaktiebolag i underdånighet anmält, att bolaget med tacksamhet mottog ofvan omförmälda, af 1874 års Riksdag beviljade anslag uppå dervid fästade vilkor, fann Kongl. Maj:t, medelst nådig resolution den 5 November 1875, för godt att, bland annat, ej allenast bevilja Dalslands jernvägsaktiebolag rättighet att anlägga och till allmänt begagnande mot afgift upplåta jernväg af 4,83 fots spårvidd från Sunnanå hamn vid Wenern öfver Melleruds station å Bergslagernas jernvägsaktiebolags jernbana och Vestra Ed till riksgränsen mot Norge vid Högen, äfvensom fastställa ritningar jemte tillhörande betänkande och å 4,493,000 kronor slutande kostnadsförslag att lända till efterrättelse vid anläggningen af banan, som, med en längd af $6\frac{1}{3}$ mil, borde utföras med ett sådant byggnadssätt, att banan komme att erhålla samma trafikförmåga, som de dittills utförda stambanorna, utan ock tillförsäkra bolaget att komma i åtnjutande af det utaf Riksdagen beviljade statsbidrag å 1,000,000 kronor, så snart jernvägen blifvit inom den af Riksdagen bestämda tid färdigbyggd och med allt hvad dertill hörer afsynad och godkänd samt för allmän trafik upplåten, allt under vilkor och förbehåll, utom andra, att arbetet å jernvägen skulle påbörjas före utgången af år 1875 samt derefter fortgå så, att jernvägsanläggningen jemte dertill hörande inrättningar och rullande materiel kunde inom slutet af år 1879 afsynas och för trafik upplåtas.

Uti en den 2 sistlidne Januari till Kongl. Maj:t ingifven skrift har styrelsen för Dalslands jernvägsaktiebolag redogjort för den ståndpunkt, på hvilken jernvägsanläggningen då befann sig, och dervid bland annat anført: att Fredrikshalls kommun genom beslut den 12 Januari 1875 lemnat sin garanti för ett lån å 2,200,000 kronor, som utöfver det tecknade aktiekapitalet och det af Riksdagen beviljade anslag ansetts nödigt upptaga för fyllande af den beräknade anläggningskostnaden med tillägg af räntor under

byggnadstiden; *att* likväl den stockning, som i affärsverlden inträffat inom flera af Europas större stater, och det deraf orsakade betydliga prisfallet på alla värdepapper lagt hinder i vägen för upptagande utom landet af ofvanberörda lån, och i sin återverkan på förhållandena inom Sverige ledt dertill, att upptagande härstädes af lån annorlunda än mot en ruinerande kapitalrabatt af 15 till 20 procent icke vore för närvarande möjligt; *att* en ytterligare svårighet låge deruti att, då Fredrikshalls kommunalstyrelse vid sitt ofvannämnda beslut den 12 Januari nästlidna år förbehållit sig att bekomma inteckning eller på annat sätt efter svensk lag betryggande säkerhet genom panträtt i jernbanan med dess materiel för de utbetalningar, hvartill kommunen med anledning af räntegarantien kunde blifva nödsakad, men jemlikt nådiga förordningen den 16 Juni 1875 jernväg icke må med inteckning enligt samma förordning belastas, bolaget icke kunde uppfylla sagda förbehåll, hvarpå vid beslutets fattande lagts synnerlig vigt; *att*, ehuru styrelsen påbörjat arbetet å banan under år 1875, äfvensom i öfverensstämmelse med bolagsordningen uttaxerat 15 procent af tecknade aktier, den likväl, om återstående delen af kostnadsbeloppet icke kunde åstadkommas, torde finna sig nödsakad inhemta delegarnes i bolaget beslut, huruvida arbetet skulle upphöra eller fortsättas med det tecknade aktiekapitalet; *att* på grund häraf befaras kunde att, oaktadt de stora uppoffringar, som af Elfsborgs läns lands-ting och samtliga de i allmänhet fattiga kommuner, genom hvilkas område jernvägen framginge, äfvensom af Fredrikshalls kommun och enskilde personer gjorts för befrämjande af det viktiga företaget, det dock möjligen måste uppgifvas; *att* enda utvägen således torde vara, att svenska eller norska staten eller begge i förening beredde bolaget tillgång till det erforderliga lånet; *att* i sådant afseende styrelsen trodde sig böra fästa uppmärksamheten dels derå, att staten icke kunde på något annat sätt med så ringa uppoffring tillvägabringa en förbindelse mellan det svenska jernvägsnätet och det norska genom Smaalenene, dels derå, att ingen utsigt vore för handen att så snart som medelst denna jernväg, hvilken skulle fullbordas samtidigt med Smaalenenes och Bergslagernas jernvägsaktiebolags banor, åstadkomma den länge önskade förbindelsen med Norge; samt *att*, derest genom svenska eller norska statens eller beggaderas mellankomst ett lån kunde erhållas, samt svenska staten eftergåfve det vilkor, som blifvit fästadt vid den beviljade gåfvan af 1,000,000 kronor derom, att jernvägen skulle, innan anslaget finge till bolaget utbetalas, vara fullbordad och för trafik öppnad, och bolaget genom erhållande af beloppet redan derförinnan befriades dels från den rabatt af 15 till 20 procent, som måste erläggas om bolaget skulle annorstädes upptaga lån, dels ock från utgifvande under tre år af ränta å ifrågasvarande 1,000,000 kronor, som eljest måste för arbetenas fullbordande upplånas i afbidan på anslagets utbekommande, bolaget dymedelst skulle bespa-

ras så stora utgifter, att det erforderliga lånebeloppet kunde inskränkas till två millioner kronor.

Fredrikshalls kommun har derefter af förekommen anledning den 13 sistlidne Mars beslutit, att, så vida svenska eller norska staten åtog sig att försträcka jernvägsaktiebolaget 1,500,000 kronor, kommunen ville, i stället för den under den 12 Januari 1875 beslutade räntegaranti, på vissa vilkor försträcka bolaget 500,000 kronor.

Inom norska regeringen har jemväl kommit under öfvervägande, att, om än den af Fredrikshalls kommun förut beslutade garanti skulle kunna göras gällande, bolaget likväl icke med afseende å förhanden varande förhållanden kunde för det närvarande, och antagligen icke heller i den närmaste framtiden, erhålla det för anläggningen erforderliga lån på enskild väg annorledes, än på så ofördelaktiga vilkor, att derigenom en icke obetydlig del af det beräknade anläggningskapitalet ginge förlorad. Då således, huru än utgången blefve af den inom svenska Riksdagen väckta fråga om åstadkommande af en lag, enligt hvilken jernvägsanläggning med tillbehör kunde med laga verkan pantsättas, bolaget vore i behof af understöd, på det jernvägsanläggningen måtte komma till utförande, ansåges framställning om beviljande af lånebidrag böra göras hos det nu församlade Stortinget utan afvakta å utgången af berörda lagstiftningsfråga. Hvad anginge lånebidragets belopp, vore detta beroende af det understöd, som kunde komma att lemnas från svenska statens sida. I afseende härå förutsattes medgifvande, att det af Riksdagen beviljade anslag till belopp af 1,000,000 kronor kunde ställas till bolagets förfogande att användas under det arbetet påginge. I sådan händelse skulle det för bolaget erforderliga försträckningsbelopp kunna inskränkas till 2,000,000 kronor, hvaraf under vissa vilkor och förutsättningar Fredrikshalls kommun redan beviljat en fjerdedel eller 500,000 kronor. Norska regeringen har med afseende härå och på grund af öfriga anförda skäl hos Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning i ämnet; och har Kongl. Maj:t i enlighet dermed den 18 sistlidne Mars till norska Stortinget aflåtit nådig proposition om bemyndigande för regeringen att af statskassans medel bevilja Dalslands jernvägsaktiebolag ett lån, stort 375,000 specier, eller 1,500,000 kronor, att användas till fullbordande af jernvägsanläggningen från Högen öfver Westra Ed till Mellerud och vidare till en hamn vid Wernern, under vilkor att lånet förräntas med 5 för hundra och återbetalas under loppet af högst 40 år samt i öfrigt under de närmare bestämmelser, som af regeringen meddelas.

Äfven under antagande att nämnde lån å 1,500,000 kronor blefve af Stortinget beviljad och med inberäkning af den utaf Fredrikshalls kommun gifna försträckning af 500,000 kronor, vore icke till fullö afhjelp den brist i beräknade och erforderliga medel, hvilken uppkomme genom den med an-

ledning af inträffade oförutsedda omständigheter skedda återkallelsen af omförmälda garanti för ett lån till högre sammanräknadt belopp, eller 2,200,000 kronor. Vid sådant förhållande, och då svenska Riksdagen år 1874 förklarar den samfärdsel emellan de begge rikena, som genom nu ifrågavarande jernbana skulle beredas, vara af så stor vigt för befrämjande af dessa rikens gemensamma intressen, att svenska staten icke borde rygga tillbaka för den uppoffring, hvilken för vinnande af detta mål kunde blifva erforderlig och att, då den enskilda företagsamheten efter all sannolikhet icke förmodde utan statens medverkan utföra arbetet, staten icke borde undandraga sig en sådan medverkan, har Kongl. Maj:t medelst en den 24 nästlidne Mars till Riksdagen aflåten nådig proposition (N:o 37) gjort framställning om Riksdagens medverkan, i ändamål att jernvägsarbetet må kunna utan afbrott fortgå och inom den beräknade tiden, utgången af året 1879, fullbordas. I sådant hänseende har Kongl. Maj:t emellertid icke velat ifrågasätta, att Riksdagen må bevilja, vare sig något nytt anslag eller något lån, utan ansett sig endast hafva att föreslå, att i hvad som blifvit stadgadt beträffande den tid, då det medgifna anslaget skulle till bolaget utbetalas, bevilja en förändring. Enär detta anslag, enligt nu gällande bestämmelse, icke finge till bolaget utlemnas förr, än jernvägen blifvit inom föreskrifven tid färdigbyggd och med allt hvad dertill hörer afsynad och godkänd samt till allmän trafik äfven upplåten, blefve det, så framt denna föreskrift skulle oförändrad tillämpas, för bolaget oundgängligt att, för arbetets utförande, under byggnadsåren söka bereda sig lån till ett motsvarande belopp. Vid den i afseende på anskaffande af medel för företag af ifrågavarande beskaffenhet nu tryckta ställning inom penningemarknaden, vore dock att emotse, att bolaget icke skulle kunna erhålla ett sådant lån utan att underkasta sig en ganska betydlig, för bolaget betungande, kapitalrabatt, hvilken i förening med den minskning i de för byggnadsföretaget beräknade tillgångar, hvilken uppkomme deraf, att lånet från norska statsverket, om det blefve medgifvet, sammanräknadt med det lån, Fredrikhalls kommun utlofvat, med 200,000 kronor understege det lån, för hvilket nämnda kommun skolat ikläda sig garanti, alltså skulle försvaga bolagets förmåga att till lycklig och snar fullbordan bringa sitt stora, allmännyttiga företag. Deremot, och då af anslagets utbetalning under byggnadstiden följden skulle blifva, icke allenast att kapitalrabatten undvekes, utan äfven att för bolaget en icke oväsentlig räntebesparing egde rum, skulle bolaget, under förutsättning deraf att Kongl. Maj:ts till norska Stortinget aflåtna nådiga proposition blefve antagen, komma att förfoga öfver belopp, som fullt motsvarade de beräknade kostnaderna för jernvägsbyggnaden och inköpet af erforderlig materiel, och således varda befriadt från alla vidare omsorger i afseende på den för jernvägens fullbordande behöfliga penningetillgång. Visserligen kunde genom

den nu ifrågasatta tidigare utbetalningen af det beviljade anslaget staten få vidkännas någon ytterligare utgift, i det fall nemligen, att för medlens tillhållande en upplåning möjligen kunde finnas böra ega rum, men det vore dock icke på någon sådan grund, som Riksdagen år 1874 vägrade sitt samtycke dertill, att det anslag, som bolaget beviljades, skulle utgå med en tredjedel under hvartera af åren 1875, 1876 och 1877. Såsom anledning till detta beslut hade af Riksdagen blifvit angifvet, att ärendet då ännu syntes i vissa delar vara i det skick, att det torde tarfa ytterligare undersökningar och utredningar, så väl om banans blifvande sträckning, som angående anläggningskostnaden, samt om lämpligaste sättet att åstadkomma det för dess byggande erforderliga kapital. Sedermera hade efter fullständigt utredande af alla på ärendets afgörande inverkan omständigheter frågan om denna jernvägsanläggning blifvit genom beslut den 5 November 1875 af Kongl. Maj:t pröfvad, dervid sträckningen af banan blifvit bestämd, samt plan-, profil- och detaljritningar jemte kostnadsförslag för jernvägsanläggningen fastställda, så att företagens framgång numera endast vore beroende deraf, att tillgång blefve bolaget beredd på de till detsamma utförande behöfliga medel.

Då utan allt tvifvel en ytterligare medverkan å Riksdagens sida vore af nöden, så framt den nu ifrågavarande nya föreningsbanan emellan de förenade rikena, för hvilken äfven inom brödralandet ett varmt och verksamt deltagande gifvit sig tillkänna, skulle kunna komma till stånd, har Kongl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att det anslag af en million kronor, hvilket Riksdagen år 1874 beviljat såsom bidrag för byggande af en jernväg från Sunnanå hamn vid Wenern öfver Mellerud och Vestra Ed vid sjön Stora Lee till lämplig anknytningspunkt vid riksgränsen, en norsk statsbana till mötes, finge redan under år 1877 utbetalas till det för anläggning af denna jernväg bildade bolag, så framt, på sätt som Kongl. Maj:t godkände, bolaget ådagalade att detsamma med inberäkning af förenämnda anslag hade att förfoga öfver de för banans fullbordande på föreskrifvet sätt och för anskaffande af behöflig materiel erforderliga medel.

Vid behandlingen af ifrågavarande nådiga proposition har Utskottet ej kunnat lemna utan afseende det enligt Utskottets förmenande betänkliga i att medgifva rubbning i de redan beslutade och af Dalslands jernvägsaktiebolag uttryckligen och med tacksamhet godkända vilkor, på hvilka ifrågavarande betydliga statsanslag beviljats. Då icke dess mindre en ändring af dessa vilkor till bolagets förmån nu af bolaget ifrågasatts och till någon del af Kongl. Maj:t förordats, anser Utskottet sig likväl ej kunna tillstyrka den begärda eftergiften i afseende å tiden för anslaget utbetalning på andra vilkor än sådana, genom hvilka dels en ökad säkerhet för jernvägsanläggningens utförande erhålles och dels icke någon utgift utöfver den, som vid anslaget

beviljande af Riksdagen beräknats, för statsverket uppkommer. I förra afseendet anser Utskottet nödigt föreslå, att, innan anslaget utbetalas, tre miljoner kronor skola vara på jernvägsanläggningen nedlagda. I senare afseendet och för att ej för statskassan åstadkomma någon uppoffring har Utskottet ansett den bestämmelse böra meddelas, att fem procent ränta å anslagsbeloppet skall af bolaget staten godtgöras från utbetalningsdagen till dess jernvägen blifvit färdigbyggd, afsynad och godkänd samt till allmän trafik upplåten. Intetdera af dessa vilkor strider emot den från norsk sida gjorda förutsättningen, att anslaget komme att ställas till bolagets förfogande att användas under det arbetet påginge.

Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts nådiga proposition må på det sätt bifallas, att Kongl. Maj:t må ega att, sedan styrkt blifvit, att på ifrågavarande jernvägsanläggning nedlagts tre miljoner kronor, till utgående från Riksgäldskontoret anvisa statsanslaget en million kronor, mot det att Dalslands jernvägsaktiebolag förbinder sig att å anslagsbeloppet till Riksgäldskontoret betala fem procent ränta från den dag, då anslagsbeloppet lyftats, till den dag, då jernvägen blifvit färdigbyggd, afsynad och godkänd samt till allmän trafik upplåten.

Stockholm den 6 Maj 1876.

På Stats-Utskottets vägnar:

CARL EKMAN.

Reservationer:

af Herrar *C. Ekman, L. M. Nordenfelt, C. Petre, Grefve G. Sparre* och *J. Widén*, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition; samt af Herrar *L. O. Larsson, O. B. Olsson, J. Rundbäck, J. E. Johansson* och *C. J. Svensén*, hvilka yrkat afslag å Kongl. Maj:ts proposition.
